

EUROOPA KOHTU OTSUS

10. jaanuar 1985*

Raamatute kindlaksmääratud hind

*1. Konkurents – Ühenduse eeskirjad – Liikmesriikide kohustused
(EMÜ asutamislepingu artikli 5 teine lõik ja artikli 85 lõige 1)*

*2. Konkurents – Ühenduse eeskirjad – Siseriiklikud raamatute hinda reguleerivad õigusaktid – Kokkusobivus – Tingimused
(EMÜ asutamislepingu artikli 3 punkt f, artikli 5 teine lõik, artikkel 85)*

*3. Kaupade vaba liikumine – Koguselised piirangud – Samaväärse toimega meetmed – Mõiste – Importtooteid diskimineerivad eeskirjad
(EMÜ asutamislepingu artikkel 30)*

*4. Kaupade vaba liikumine – Erandid – Asutamislepingu artikkel 36 – Kitsas tõlgendamine – Tarbijakaitse – Loomingulisuse ja kultuurilisuse mitmekesisuse kaitse raamatute valdkonnas – Välistatus
(EMÜ asutamislepingu artikkel 36)*

*5. Kaupade vaba liikumine – Koguselised piirangud – Samaväärse toimega meetmed – Raamatute hinda reguleerivad õigusaktid – Keeld – Tingimused
(EMÜ asutamislepingu artikkel 30)*

[...]

Kohtuasjas 229/83,

mille esemeks on EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel Cour d'appel de Poitiers' (apellatsioonikohus) taotlus Euroopa Kohtule, millega soovitakse saada selles kohtus pooleli olevas vaidluses järgmiste poolte vahel:

Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc, Pariis,

SA Thouars Distribution & autres, Sainte-Verge,

ja

Sàrl "Au blé vert", Thouars,

Georges Lehec, Auxerre,

SA Pelgrim, Thouars,

*Kohtumenetluse keel: prantsuse.

Union syndicale des libraires de France, Pariis,

Ernest Marchand, Thouars,

Jeanne Palluault (abielunimi Demée), Thouars,

eelotsust EMÜ asutamislepingu artikli 3 punkti f ja artikli 5 tõlgendamise kohta,

EUROOPA KOHUS,

koosseisus: president Mackenzie Stuart, kodade esimehed G. Bosco ja C. Kakouris, kohtunikud A. O'Keefe, T. Koopmans, U. Everling, K. Bahlmann, Y. Galmot ja R. Joliet,

kohtujurist: M. Darmon,

kohtusekretär: J. A. Pompe, kohtusekretäri asetäitja,

on teinud järgmise

otsuse

Faktilised asjaolud

Kõnealuse kohtuasja faktilised asjaolud, menetluse käigu ning Euroopa Majandusühenduse Kohtu põhikirja kohta käiva protokollis artikli 20 kohaselt esitatud märkused võib võtta kokku järgmiselt:

1. Faktilised asjaolud ja menetlus

1.1. Prantsuse 10. augusti 1981. aasta seaduses nr 81-766 on sätestatud, et:

— kõik raamatute väljaandjad või importijad on kohustatud määrama kindlaks oma väljaantavate või imporditavate raamatute jaehinna;

— jaemüüjad peavad kasutama tegelikku jaehinda, mis jääb 95% ja 100% vahele väljaandja või importija määratud jaehinnast; see põhimõte ei kehti ühingute puhul, kes tegelevad õpikute ostmise hõlbustamisega, ega riigi, kohalike omavalitsuste, haridus-, kutseõppe- ja teadusasutuste, ametiühingute, töönookogude ja avalike raamatukogude ostetavate raamatute puhul;

— jaemüüjad võivad kasutada eespool mainitud eeskirja kohaselt kindlaks määratud hinnast madalamaid hindu raamatute puhul, mis on välja antud või imporditud rohkem kui kaks aastat tagasi ning mille viimane tarne toimus kuus kuud tagasi;

— kui raamat avaldatakse kavatsusega müüa teda lähemüügi, eeltellimise või posti teel, võib selle hinna määrata oma suva järgi kindlaks avaldaja, kui avaldamine toimub rohkem kui üheksa kuud pärast esimese väljaande müükijõudmist, vastasel korral mitte;

— kui imporditavad raamatud on välja antud Prantsusmaal, on importija määratav jaehind vähemalt sama suur kui väljaandja määratud hind.

3. detsembri 1981. aasta dekreet nr 81-1068, mis kehtestati eelnimetatud seaduse rakendamiseks, täpsustab, et dekreedis käsitatakse importijana imporditud raamatute peamist deponeerijat, kellele langeb eespool mainitud 21. juuni 1943. aasta seadusega ette nähtud kohustus. See seadus kohustab iga kirjastajat või iga füüsilist või juriidilist isikut, kes teda asendab (imporditud teoste peamist deponeerijat), deponeerima ühe eksemplari siseministeeriumi deponeerimisametis (*Régie du dépôt légal au ministère de l'Intérieur*).

1.2. «Centres Leclerc» on jaemüügikauplused, mis müüsid esialgu toidukaupu, kuid on laiendanud oma tegevust muuhulgas ka raamatute müügile; nad on tuntud oma madalate hindade strateegia kasutamise poolest.

Äriühing Thouars Distribution, mis kuulub ühendusse Association des Centres distributeurs Edouard Leclerc, kasutas raamatute puhul madalamaid jaehindu kui eespool mainitud õigusaktist tulenevad hinnad. Teatav hulk raamatukauplusi ja Union syndicale des libraires de France (Prantsuse raamatukaupmeeste ametiühing) kaebasid äriühingu Thouars Distribution kohtusse; viimane esitas taotluse, et menetluse astuks sundkorras Association des Centres distributeurs Edouard Leclerc ning et Tribunal de grande instance de Bressuire'i president annaks nende kohta kaubandusajutiste meetmete kohaldamise ühise määruse. President keelas asjaomasel Centre Leclerc'il karistusmaks ähvardusel kasutada raamatute puhul jaehindu, mis ei vasta 10. augusti 1981. aasta seadusele.

1.3. Cour d'appel de Poitiers (apellatsioonikohus), kellele Association des Centres distributeurs Edouard Leclerc appellatsioonikaebuse esitas, leidis, et tuleb uurida, kas 10. augusti 1981. aasta seadus võib rikkuda ühenduse eeskirju konkurentsi kohta ühisturul ning kas selle seaduse kehtestatud märkimisväärsed konkurentsipiirangud ei kahjusta konkurentsi.

Niisiis tühistas Cour d'appel de Poitiers 28. septembri 1983. aasta otsusega Tribunal de grande instance de Bressuire'i presidendi ajutiste meetmete kohaldamise määrused, otsustas menetluse peatada ning esitas EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

«Kas EMÜ asutamislepingu artikli 3 punkti f ja artiklit 5 tuleb tõlgendada nii, et need keelavad liikmesriigis seaduse või määrusega kehtestada selles liikmesriigis välja antud ja sinna (eriti teistest liikmesriikidest) imporditud raamatute suhtes korda, mis kohustab jaemüüjaid müüma raamatuid väljaandja või importija määratud hinnaga, ilma et nad tohiksid sellest üle 5% hinnaalandust teha?»

1.4. Cour d'appel de Poitiers' otsus saabus Euroopa Kohtu kantseleisse 10. oktoobril 1983.

Vastavalt Euroopa Majandusühenduse Kohtu põhikirja käsitleva protokollile artiklile 20 esitasid oma märkused Association des Centres distributeurs Edouard Leclerc, esindaja: advokaat Philippe Jousset, Laval, Prantsuse valitsus, esindaja: Jean-Paul Costes, Comité interministériel pour les questions de coopération économique européenne'i (ministrite komitee Euroopa majanduskoostöö küsimustes) peasekretär, ning Euroopa Ühenduste

Komisjon, esindaja: komisjoni õigustalituse ametnik Daniel Jacob, keda abistas Nicole Coutrelis.

Ettekandjaks oleva kohtuniku ettekande alusel ning olles ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku, otsustas Euroopa Kohus avada suulise menetluse ilma eelnevate uurimistoiminguteta. Siiski palus ta põhikohtuasja pooltel, Prantsuse valitsusel ja komisjonil vastata kirjalikult teatud küsimustele.

2. Euroopa Kohtule esitatud kirjalikud märkused

2.1. *Association des Centres distributeurs Edouard Leclerc* märgib, et ettevõtjad, kes tahavad rakendada Edouard Leclerc'i määratud müügitoodikat, kohustuvad lepinguga mitte kunagi kasutama suuremat juurdehindlust kui Associationi soovitatud juurdehindlus, mis on raamatute ja teiste sarnaste kaupade puhul 18%. 10. augusti 1981. aasta seaduse tagajärjel kaotab juurdehindlust piirav klausel oma mõju.

See seadus on Associationi arvates EMÜ asutamislepinguga vastuolus, kuna ta jätab jaemüüjatele väga kitsa manööverdamisruumi, mille raames hinnakonkurents ei saa toimida, ning piirab imporditud raamatute jaoks märkimisväärselt konkurentsi. Asutamislepingu artikli 3 punkt f hõlmab Associationi väitel tõhusa konkurentsi igasugust takistamist, ükskõik, kas seda tehakse konkurentsi kaotamise, piiramise või muutmise teel, nagu nähtub ka artiklist 85. Vastavalt artiklile 5 on artikli 3 punktist f kinnipidamine kohustuslik ka liikmesriikidele. Hinnakonkurentsi tõsiselt piirav meede kahjustaks asutamislepingu eesmärkide saavutamist. Oma väite kinnituseks viitab Association des Centres distributeurs Edouard Leclerc komisjoni 25. novembri 1981. aasta otsusele juhtumis VBBB-VBVB (EÜT L 54, 25.2.1982, lk 36) ning Euroopa Kohtu 25. oktoobri 1977. aasta otsusele kohtuasjas 26/76: *Metro SB-Großmärkte versus komisjon ja SABA* (EKL 1977, lk 1875).

Raamatute miinimumhinna kehtestamine riigivõimude poolt on vastuolus ka asutamislepingu artikliga 30. Kuna 10. augusti 1981. aasta seadus lubab väljaandjal või importijal jaehinna kindlaks määrata, saab Prantsuse kirjastaja, kes tegeleb nii raamatute väljaandmise kui ka importimisega, anda oma väljaantavatele teostele kerge vaevaga oma imporditavate teoste ees eelisõiguse. Selle tulemuseks on monopoolne seisund, mis kahjustab ühendusesisest kaubandust. Niiviisi oleks Prantsuse raamatukaupmees, kes soovib tellida raamatuid otse Belgia kirjastuselt, sunnitud neid ostma Prantsuse importija kindlaksmääratud hinnaga, ilma et hinnakonkurents saaks toimida. See olukord on eriti ilmne koomiksita ja nn praktiliste raamatute vallas (kokandus, jaht, meisterdamine jms), mis moodustavad 20% Centre Leclerc'ide raamatumüügist ning on sageli trükitud Belgias või Luksemburgis. Lisaks sellele oleks Prantsuse piiri lähedal asuvatel Centre Leclerc'idel võimatu osaleda konkurentsivõimeliste hindadega konkurentsivõitluses oma välismaise klientuuri pärast.

Association des Centres distributeurs Edouard Leclerc leiab seega, et 10. augusti 1981. aasta seadus on vastuolus EMÜ asutamislepinguga, eriti selle artikli 3 punktiga f, et see seadus kahjustab ühendusesisest konkurentsi ning kujutab endast koguseliste impordipiirangutega samaväärset meedet ning et selle vastuvõtmine rikub asutamislepingu artiklit 5.

2.2. *Prantsuse valitsus* märgib, et 10. augusti 1981. aasta seadus üksnes ühtlustas Prantsusmaa raamatuhindade süsteemi kõigis ühenduse riikides olemasoleva süsteemiga, mis kehtis ka Prantsusmaal XX sajandi algusest kuni 1979. aastani. Mõnede kaubanduskeskuste otsus asuda 70. aastatel raamatuid müüma, kasutades süstemaatiliste allahindluste strateegiat, päädis 1979. aastal ühtse hinnasüsteemi hülgamisega. Selle tagajärg oli raamatumajanduse üldise korralduse lagunemine, mis ei rahuldanud ei väljaandjaid, jaemüüjaid ega üldsust ning mis viis selleni, et riik taastas seadusandlikul teel raamatute ühtse hinnasüsteemi.

Kõik liikmesriigid ja enamik lääneriike tunnistab, et raamatuhindade jaoks on vaja eraldi mehhanismi, olgu selleks siis seadused, määrused või majandusharusisesed kokkulepped ja kaubandustavad. Seda vajadust analüüsis Euroopa Nõukogu, kes leidis oma 8. oktoobri 1981. aasta soovitusel nr 930, et kindlaksmääratud raamatuhindade süsteem on parim vahend, et tagada suure hulga raamatute ning paljude müügikohtade olemasolu turul. Ka komisjon ei ole seadnud kahtluse alla seda olukorda, mida ta täheldas oma kaheteistkümnendas raportis 1982. aasta konkurentsipoliitika kohta.

Prantsuse valitsus rõhutab, et raamat on kultuuritood. Intellektuaalse arutluse ning kirjandus- ja luuleloome eelistatud väljendusvahendi ja asukohana on raamat asendamatu. On vaja kaitsta kirjastajate allesjäämist, kes avaldavad arutlevaid ja loomingulisi teoseid, samuti vahendajate oma, kelle ülesanne on teha need teosed teadlikkuse tõstmise, teavitamise ja nõustamise abil publikule ligitõmbavaks. Oleks naiivne uskuda, et vaba konkurents on selles konkreetsetes valdkonnas kõige kohasem ja tõhusam.

Keeleline element tähendab omakorda, et keelelist turgu ja ühist turgu ei saa üks ühele võrrelda.

Alates 1979. aastast kehtinud vaba hinnakujundus oleks kirjastajad ja vahendajad otseselt ohtu seadnud. See andnuks raamatümüügis ülekaaluka positsiooni kaubanduskeskustele. Kaubanduskeskuste kasutatud piiratud juurdehindlus nõuaks varude kiiret ringlust, tõrjudes arutlevad ja loomingulised raamatud seega kõrvale. Müües suures koguses piiratud arvul nimetusi, oleksid need turustuskanalid saavutanud positsiooni, kus nad saaksid kirjastajatele oma valikut peale suruda ning nende kirjastamisstrateegiat suunata. Arutlevad ja loomingulised raamatud, mis sellistest turustuskanalitest puuduksid, oleksid sattunud kadumisohtu, millest oleks kasu saanud kergestiloetavad raamatud. Väikesed kultuurikirjastused ei oleks suutnud rahalistel põhjustel turustajate läbirääkimisvõimule vastu panna. Spetsialiseerunud raamatupoed poleks suutnud kaubanduskeskustega hindade alal konkureerida ning nad oleksid kaotanud kommertsriskita teoste müügi võimaluse. Seega oleksid pidanud hävima ka nemad. Äriorganisatsioon, mille eesmärk on vaid müüa raamatuid võimalikult madala hinnaga, ei suudaks üldsusele tagada tõelist mitmekesisust, mis on olemas Prantsusmaal, mille kirjastuspärand annab tarbijate käsutusse ligikaudu 240 000 pealkirja ning aastatoodang on üle 25 000 pealkirja, neist 12 000 uued.

Kuna asutamislepingu artikli 3 punkt f ning artikkel 5 määravad kindlaks ainult üldised põhimõtted, pole vaja neid käesoleval juhul tõlgendada. Prantsuse raamatute hinda puudutavaid õigusakte tuleks hinnata üksnes asutamislepingu artikli 30 ja sellele järgnevate artiklite valguses. Kuna igale liikmesriigile on jäänud vabadus reguleerida oma sisekaubandust, ei saa Prantsusmaale ette heita, et ta on raamatute jaemüüki reguleerinud. 10. augusti 1981. aasta seadus ei anna riigile hindade kindlaksmääramise alal mingit

eesõigust. Kirjastustele on jäetud täielik vabadus hindade alal konkureerida, kui nad seda soovivad. Jaemüügi hinnaalanduste piiramine 5%ga ei kujuta endast konkurentsi piiramist, kuna raamatute jaemüüjate vahelist konkurentsi tuleks hinnata eelkõige pakutava teenuse mõistetes, nagu lugejatele pakutavate pealkirjade arv, lugejate nõustamine, raamatute üksikshaaval tellimise võimalus juhul, kui ei suudeta pakkuda üle 240 000 pealkirja, bibliograafiliste otsingute tegemisel pakutav abi. Neid teenuseid silmas pidades ei saa hinda pidada määravaks. Võimaldades kõigi tehingute puhul ette 5%-list allahindlust ning veel suuremat allahindlust teatud loetletud organisatsioonidele, samuti raamatute puhul, mis on ilmunud või imporditud üle kahe aasta tagasi ning mida ei ole viimase kuue kuu jooksul juurde tarnitud, pakub seadus isegi teatavat paindlikkust. Seega on seaduse tulemuseks kõigi osutatavate teenuste alal toimuva kvaliteedikonkurentsi esiletõstmine üldsuse huvides.

Mis puutub imporditavatesse raamatutesse, ei too kõnealune õigusakt kaasa mingeid impordipiiranguid, kuna kodumaiseid ja imporditud raamatuid koheldakse ühtmoodi. Imporditavate raamatute hinna määramisel on täielik vabadus importijana käsitataval isikul, s.t isikul, kes täidab ametliku deponeerimise formaalsuse. 10. augusti 1981. aasta seadust iseloomustab seega kindel neutraalsus ühendusesisese kaubanduse suhtes ning sellel seadusel ei saa olla mõju, mis soodustaks kodumaiste toodete läbimüüki. Vastavalt Euroopa Kohtu praktikale (7. juuni 1983. aasta otsus kohtuasjas 78/82: komisjon *versus* Itaalia — tubakas —, EKL 1983, lk 1955; 16. novembri 1977. aasta otsus kohtuasjas 13/77: GB-Inno/ATAB, EKL 1977, lk 2115) ei saa hindade kindlaksmääramist reguleerivad siseriiklikud meetmed, mida kohaldatakse samamoodi nii kodumaistele kui ka importtoodetele, olla koguseliste piirangutega samaväärse toimega meetmed, kui need õigusnormid ei kahjusta tootjate vabadust jaehind kindlaks määrata. Sellistel õigusnormidel on üldjuhul üksnes siseriiklik mõju.

Mis puutub Prantsusmaal välja antud ning reimporditud raamatutesse, siis on seaduse artikli 1 viienda lõigu – kus neid raamatuid käsitletakse – eesmärk tagada õigusakti terviklikkus, ning vältida seadusest kõrvalehoidmist eelnevalt eksporditud raamatute importimise teel. Seda eesmärki käsitletakse komisjoni direktiivi 70/50 [EÜT L 13, lk 29; EÜT eriväljaanne 02/01, lk 3] kümnendas põhjenduses.

Raamatute ekspordile teistesse liikmesriikidesse ei ole seadusel mingit mõju. Kirjastajatel on oma ekspordihinnakirjade määramisel täielik vabadus ning nende riikide levitajad määravad oma hinnad kindlaks vastavalt seal kehtivatele õigusaktidele.

Prantsuse valitsus leiab seega, et asutamislepingu sätteid, eriti artiklit 30 ja sellele järgnevat artikleid, tuleb tõlgendada nii, et siseriiklik õigusakt, mida kohaldatakse samamoodi nii selles liikmesriigis välja antud kui ka teistest liikmesriikidest imporditud raamatutele, kohustades jaemüüjaid müüma raamatuid väljaandja või importija kindlaksmääratud hinnaga, ilma et nad tohiks sellest üle 5% hinnaalandust teha, ei kujuta endast koguselise piiranguga samaväärse toimega meetet.

2.3. *Komisjon* märgib, et asutamislepingu artikli 3 punkt f, mis puudutab ühenduse ülesannet ja tegevust, ei sätesta liikmesriikide jaoks kohustusi ega ole iseenesest vahetult kohaldatav õigusnorm. Seal antakse teada artiklite 85–94 konkreetsete sätete sisust ning see punkt on asjakohane ainult siis, kui need artiklid on kohaldatavad. Kuna kõnealune meede on riiklik meede, mis ei tulene ettevõtete tegevusest, ei ole see artikkel vaidluse lahendamisel asjakohane. Ka artikkel 5 ei sisalda ühtki normi, mis tooks kaasa

konkreetsed kohustusi. Konkurentsi valdkonnas viitab ta kaudselt artiklile 85 ja sellele järgnevatele artiklitele. Selles kontekstis saaks ette kujutada, et riik oleks vastutav õigusvastase tegevuse soodustamise või hõlbustamise või selle tegevuse negatiivse mõju laiendamise eest, ainult siis, kui kõigil neil juhtudel oleks tegemist ettevõtjatevahelise kokkuleppega või kuritahtliku tegevusega. Taolise kokkuleppe või tegevuse puudumisel ei ole artiklile 5 võimalik tugineda. Muide, kõigil riiklikel majandusmeetmetel on konkurentsi kahjustav mõju. Arvata, et artikkel 5 keelab sellised meetmed, oleks sama hea, kui arvata, et riigid ei tohi enam majanduse valdkonnas õigusloomega tegeleda. Olgugi, et ei saa *a priori* välistada, et siseriiklikud meetmed, mille konkreetne eesmärk on kaitsta ettevõtteid konkurentsi mõju eest, võiksid rikkuda artiklit 5 seoses konkurentsieeskirjadega isegi siis, kui puudub ettevõtjatepoolne kokkulepe või kuritahtlikkus, ei ole käesolevas asjas vaja selle hüpoteesiga põhjalikumalt tegeleda, kuna selliseid erakorralisi asjaolusid ei ole esitatud.

See-eest tuleks uurida kaupade vaba liikumist käsitlevaid sätteid. 10. augusti 1981. aasta seadusega kehtestatud hinnasüsteemi, mis muudab väljaandja või importija kindlaksmääratud jaehinna kohustuslikuks kõigile jaemüüjatele, tuleks tervikuna võtta (miinimum- ja maksimum-) hindade reguleerimisena, mida kohaldatakse ühtmoodi nii kodumaistele kui ka importtoodetele. Vastavalt Euroopa Kohtu praktikale (24. jaanuari 1978. aasta otsus kohtuasjas 82/77: Van Tiggele, EKL 1978, lk 25; 6. novembri 1979. aasta otsus kohtuasjas 16-20/79: Danis, EKL 1979, lk 3327) ei takista see süsteem niisiis iseenesest liikmesriikidevahelist kaubandust.

Kaks 10. augusti 1981. aasta seaduse sätet kohalduvad siiski ainult imporditavatele raamatutele. Esimeseks on artikli 1 viimane lõik, milles on sätestatud: «kui imporditavad raamatud on välja antud Prantsusmaal, on importija kindlaksmääratav jaehind vähemalt sama suur kui väljaandja määratud hind»: see säte hoiab ära, et Prantsusmaal välja antud ja sinna reimporditud raamatute importimise tulemusel saaksid tarbijad neid osta madalama hinnaga, mida võidakse kasutada mõnes teises liikmeriigis. Peale selle nähtub artikli 1 neljandast lõigust, et jaemüüjad peavad kasutama tegelikku jaehinda, mis jääb 95% ja 100% vahele väljaandja või importija määratud jaehinnast; importijana käsitatakse imporditud raamatute peamist deponeerijat, nii et hinna määraks kindlaks ainult üks importija ja ükski teine importija ei saaks kasutada madalamaid hindu.

Seega on tõendatud, et tegemist on samaväärse toimega meetmega. Selle meetme õigustamisel ei saa tugineda asutamislepingu artiklis 36 loetletud põhjustele, nagu nähtub selle sätte sõnastusest. Samuti ei saa arvesse tulla ka võimalikud imperatiivsed nõuded Euroopa Kohtu 20. veebruari 1979. aasta otsuse tähenduses (kohtuasjas 120/78: Rewe-Zentral — *Cassis de Dijon*, EKL 1979, lk 649), kuna tegemist on sätetega, mida ei kohaldata kodumaistele ja importtoodetele ühtmoodi.

Teise võimalusena uurib komisjon siiski, kas käesoleval juhul on sellised imperatiivsed nõuded olemas, ning jõuab tulemusele, et tingimused, mida Euroopa Kohtu praktikas sellise nõude puhul esitatakse – oletades, et selline nõue oleks käesoleval juhul võimalik –, ei ole täidetud. 10. augusti 1981. aasta seadust õigustatakse sooviga kaitsta kirjandusloomingut ning tagada raamatute valdkonnas kultuuririkkuste ja kultuurilise mitmekesisuse säilimine. Kuigi kultuurilise väärtusega raamatute sektori toetamiseks meetmeid võtta on õigustatud, ei ole siiski mingil moel tõendatud, et selle eesmärgi saavutamiseks valitud vahendid on asjakohased ning takistavad kaubavahetust vähem kui teised vahendid. On kahtlane, kas kultuuriliste raamatute toetamiseks on vaja kaitsta

väikesi müügikohti. Prantsusmaa raamatumüügikohtade hulgas on 19 500 müügikohta, kus raamatuid müüakse teiste toodete kõrval ning millel on laos tavaliselt ainult 200–300 raamatut, 4000 müügikoha kogukäibest moodustavad raamatud umbes 40% ning üksnes 1000 raamatukaupluse jaoks, mis asuvad üldiselt suurtes ja keskmistes linnastutes, kujutab raamatute müük endast ainsat põhitegevust. Oma 1983. aasta juunis parlamendile esitatud aruandes 10. augusti 1981. aasta seaduse kohaldamise kohta loetles kultuuriminister terve hulga muid meetmeid, mille abil raamatute valdkonnas aktiivset poliitikat läbi viia. Isegi kui eeldada, et väikeste müügikohtade kaitse on vajalik, saaks raamatukauplustele laenude andmine ning raamatukaupmeeste parem kutseõpe seda kaitset pakkuda ilma kaubavahetust takistamata.

Niisiis teeb komisjon ettepaneku vastata esitatud küsimusele nõnda, et asutamislepingu artikli 3 punkt f ning artikkel 5 ei keela liikmesriikidel piirata jaemüüjate õigust eemaldada tootjate kindlaksmääratud jaehindadest; ning et artiklit 30 tuleb tõlgendada nii, et jaemüüjate kõnealustest õigusnormidest tulenev kohustus pidada kinni raamatute kindlaksmääratud jaehinnast — võimalusega teha sellest siiski 5% hinnaalandust —, on koguseliste impordipiirangutega samaväärse toimega meede, mis on selles artiklis keelatud, kuna importija peab Prantsusmaal välja antud ning sinna reimporditud raamatutele määrama vähemalt sama suure jaehinna kui väljaandja määratud hind teises liikmesriigis, ning teiseks, teises liikmesriigis välja antud raamatu importija peab kinni pidama selle raamatu peamise deponeerija määratud jaehinnast.

3. Vastused Euroopa Kohtu küsimustele

3.1. Euroopa Kohtu nõudmisel esitas *Prantsuse valitsus* kogu kultuuriministri 1983. aasta juunis Prantsuse parlamendile esitatud aruande 10. augusti 1981. aasta seaduse kohaldamise kohta.

Komisjon esitas oma kirjavahetuse Prantsuse valitsusega selle seaduse kokkusobivuse üle EMÜ asutamislepingu artiklitega 30 ja 36.

3.2.1. *Komisjon* võttis küsimuses, kas artikli 3 punkti f, kui vaadelda seda asutamislepingu kontekstis ning eriti koosmõjus artikliga 5, võib tõlgendada nii, et see takistab liikmesriikidel sundimast ettevõtjatele seadusandlike vahenditega peale tegevust, mis on vastuolus artiklite 85 ja 86 konkurentsieeskirjadega ning mis juhul, kui see tegevus tuleneks ettevõtjate kokkulepetest või kooskõlastatud tegevusest, nende artiklite kohaldamisalast artikli 85 lõike 3 alusel välja ei jääks; ning milliste kriteeriumide alusel vajaduse korral hinnata, kas raamatutele vertikaalselt kehtestatud hinnasüsteem on kooskõlas ausa konkurentsüsteemiga ühisturul, kui seda süsteemi kohaldatakse piiravate seadusesätete kohaselt, järgmise seisukoha:

Asutamislepingu artikli 3 punkt f annab teada konkurentsieeskirjade peatüki sisust, mis sisaldab sätteid nii ettevõtjate (artiklid 85 ja 86) kui ka liikmesriikide kohta (artiklid 90 ja 92–94).

Seda, kuidas liikmesriigid peavad kaasa aitama konkurentsi kahjustamisest hoidumisse, käsitletakse riigi osalusega äriühinguid ja riigiabi puudutavates eeskirjades. Asutamislepingu artikli 3 punkt f ei keela aga ei ühendusel ega liikmesriikidel turutingimustes sekkuda, s.t ei kohusta neid järgima täieliku mittesekkumise poliitikat. Asutamislepingus liikmesriikidele sätestatud keelud, mille eesmärk on saavutada

tootmistegurite vaba liikumine, ei ole mõeldud nende tegurite reguleerimise absoluutseks keelamiseks, vaid nende impordi või ekspordi piiramise keelamiseks.

Liikmesriike puudutavate keeldude kõrval sisaldab asutamisleping oma artiklites 85 ja 86 nendele ettevõtjatele suunatud keelde, kellel ei tohi olla võimalik teha seda, mis on liikmesriikidele keelatud, nimelt töötada vastu kaubandustõkete kõrvaldamisele. Nagu Euroopa Kohus otsustas oma 5. aprilli 1984. aasta otsuses (liidetud kohtuasjades 177/82 ja 178/82: van de Haar ja Kaveka, EKL 1984, lk 1797), on liikmesriikidele ja ettevõtjatele mõeldud keeldudel eri eesmärk, ulatus ja kohaldamistingimused, olgugi et nad üksteist täiendavad ning on suunatud sama eesmärgi, turu ühtsuse saavutamisele.

Riiklikul meetmel võib põhimõtteliselt olla mõju, mis on võrreldav artiklis 85 keelatud kokkuleppe mõjuga. See-eest ei saa liikmesriigid töötada vastu asutamislepingus ettevõtetele suunatud keeldudele, ilma et nad rikuksid artiklis 5 ette nähtud kohustusi. Sellega oleks tegemist juhul

— kui liikmesriik nõuaks, soodustaks või hõlbustaks kokkulepete sõlmimist või turgu valitseva seisundi kuritarvitamist;

— kui ta suurendaks nende mõju, laiendades neid ettevõtjatele, kes neis ei osale;

— või viimaks, erandlikul juhul, kui konkurentsi piirav avalik meede võetaks konkreetselt eesmärgiga võimaldada ettevõtjatel artiklitest 85 ja 86 kõrvale hoida, ilma et saaks väita, et see toimub avalike huvide kaitsel.

Kui need eelmainitud kolm juhtu kõrvale jätta, ei takista artikli 3 punkt f ega artikkel 5 liikmesriikidel nõuda tegevust, mis oleks juhul, kui see tuleneks ettevõtjate kokkulepetest või kooskõlastatud tegevusest, konkurentsieeskirjadega vastuolus.

Kolmel eelmainitud juhul tuleb seda, kas riiklik meede sobib asutamislepingu artikli 3 punktiga f ning artikliga 5 kokku või mitte, hinnata samade kriteeriumide abil, mis on esitatud artikli 85 lõikes 3.

3.2.2. Lisaks märkis komisjon, et 17. aprillil 1984 otsustas ta saata vastavalt asutamislepingu artiklile 169 Prantsusmaale märgukirja, kuna raamatute hinnasüsteemi mõned aspektid olid artikliga 30 vastuolus.

Samuti asus ta uurima Madalmaade ja Belgia raamatuhindade kindlaksmääramise süsteeme, ilma et ta oleks veel jõudnud lõplikele järeldustele, kas alгатada liikmesriigi kohustuste rikkumise menetlus või mitte.

Mis puutub teiste liikmesriikide praktikasse selles valdkonnas, on komisjon selgitanud välja järgmise:

— *Saksamaa Liitvabariigi* siseriiklikus õiguses tehakse raamatute sektorile erand üldisest keelust lisada turustuskokkulepetesse hindade kindlaksmääramise klausleid. Enamik väljaandjaid määrab kindlaks raamatute jaehinnad ning süsteemis on ka klausel, mille järgi tuleb välismaalt ostetud Saksa raamatuid müüa väljaandja poolt algselt kindlaksmääratud hinnaga, kuid imporditud raamatutele ei ole kehtestatud mingit fikseeritud hinda.

— *Ühendkuningriigis* annab kindlaksmääratud raamatuhindade süsteem tulemuseks Net book agreement'i ning see süsteem on lubatud tänu raamatutele tehtavale selgesõnalisele erandile üldistest konkurentsieeskirjadest.

— Samasugune kindlaksmääratud raamatuhindade süsteem kehtib ka *Irimaal* Iiri raamatute puhul ning seda kohaldatakse Briti raamatute müügi puhul Irimaal.

— *Taanis* on 140 aastat kehtinud eraõiguslikust kokkuleppes tulenev süsteem, mis on võimalik tänu eranditele üldkehtivatest konkurentsieeskirjadest ning mille kohaselt määrab Taani raamatute jaehinna kindlaks väljaandja ning välismaa raamatute hinna peamine või ainuimportija.

— Ka *Luksemburgis* kohaldatakse kindlaksmääratud hindu.

— *Kreekas* ei tehta üldisest jaehindade kindlaksmääramise kokkulepete keelust mingeid erandeid, ka raamatute sektoris mitte.

— *Itaalias* ei ole olemas mingeid õigusnorme kindlaksmääratud hindade kohta, mis on järelikult lubatavad, ning raamatute puhul on sellised kindlaksmääratud hinnad vastavalt Associazione italiana editori (Itaalia kirjastajate ühenduse) ning raamatukaupmeeste ühingu vahelisele kollektiivlepingule tõepoolest olemas.

— *Belgias* pole mingit üldist keeldu kindlaksmääratud hindade suhtes. Hinnakokkulepet, mille kehtestas eraõiguslik ühendus Cercle belge de la librairie prantsuskeelse piirkonna jaoks, ei ole tegelikult kohaldatud. Flaamikeelse piirkonna jaoks Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen'i kehtestatud süsteemi kuulutas Tribunal de commerce de Bruxelles olevat vastuolus artikliga 85 ning see asendati kollektiivse süsteemiga ühetaoliste üldiste müügitingimuste näol.

— *Madalmaades* lubavad siseriiklikud konkurentsioigusnormid individuaalseid kindlaksmääratud hindade süsteeme ning kollektiivsete süsteemide kohaldamine sõltub konkreetsetest eranditest, nagu näiteks raamatute sektorile lubatav erand. Hoge Raad kuulutas selle süsteemi asutamislepingu artikli 85 põhjal keelatuks, kuna see laieneb Belgiast pärinevale reimportimisele, ning Haarlemi kohus täpsustas samuti, et kollektiivne süsteem ei tohi viia selleni, et keelataks paralleelne import, sealhulgas reimport.

Seoses Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boek-wezeni (Belgia) ning Vereeniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels (Madalmaad) vahelise kokkuleppega, mida käsitles Euroopa Kohtu 17. jaanuari 1984. aasta otsus liidetud kohtuasjades 43/82 ja 63/82: VBVB ja VBBB *versus* komisjon (EKL 1984, lk 19), uuris komisjon tegelikult kahe ühingu ettepanekuid selle kohta, kuidas nad võiksid jõuda vastavusse komisjoni 25. novembri 1981. aasta otsusega.

3.3. Kui Euroopa Kohus Association des Centres distributeurs Edouard Leclerc'i ja Prantsuse valitsust küsitles, teatasid nad komisjoni kirjalikes märkustes esitatud väite kohta, et asutamislepingu artiklis 30 on keelatud meetmed, mis näevad ette, et importija peab reimportitavatele raamatutele määrama vähemalt sama suure jaehinna kui väljaandja määratud hind, ning teises liikmesriigis välja antud raamatu importija peab kinni pidama selle raamatu peamise deponeerija määratud jaehinnast [dépositaire principal], järgmist.

3.3.1. *L'Association des Centres distributeurs Edouard Leclerc* märkis, et asutamislepingus soovitud majandusliku põimumise seisukohalt peaksid eri liikmesriikide ettevõtjad saama omavahel vabalt konkureerida, ilma et riiklikud meetmed seda takistaksid. 10. augusti 1981. aasta seadusega kehtestatud süsteemiga määravad aga välismaa raamatute hinna kindlaks importijad, seega end Prantsuse turul juba sisse seadnud ettevõtjad, kes sekkuvad teises turustamise staadiumis, kui kirjastajad, Prantsuse kirjastajate otsesed konkurendid. Raamatute valdkonnas on olemas turuosa, milles toimib pealkirjadevaheline konkurents (inter-brand). Tegemist on nn «praktiliste» raamatute kategooriaga (toiduretseptid, meisterdamine, reisijuhid), mille puhul hinnategur mängib tarbija valikus määravat rolli. Kui välismaa raamatute hinna määrab kindlaks importija, mitte väljaandja, võib see muuta Prantsusmaa turule pääsemise märkimisväärse hulga ühisturult pärinevate toodete jaoks raskemaks. Praktilised raamatud moodustasid 1982. aastal 9,5% ühenduse liikmesriikidest Prantsusmaale imporditavatest raamatutest. Centres Leclerc'i tüüpi kauplustesse jõuab neid raamatuid suurel hulgal.

Komisjoni kirjalikes märkustest väljendatud seisukoht on siiski ebatäielik ja ebatäpne, kuna see põhineb väitel, et kõnealust seadust tuleks tervikuna võtta hindade reguleerimisena, mida kohaldatakse ühtmoodi nii kodumaistele kui ka imporditud toodetele. Euroopa Kohtu praktikat miinimum- või maksimumhindade kindlaksmääramise vallas (kohtuasjad *Tasca*, *Danis*, *van Tiggele*) ei saa selle seaduse puhul kasutada, kuna seaduses pole ühtki sätet hinnataseme kohta.

10. augusti 1981. aasta seadus on erinevalt sellest, mida tema pealkiri mõista annab, Prantsusmaal raamatute sektoris konkurentsi reguleeriv seadus. Konkurentsi piiramiseks on valitud vahend, mis taandab hinnakonkurentsi võimaluse – mis on vaba konkurentsi süsteemi olulisim osa – tühisele 5%-le. Cour d'appel de Poitiers' küsimus käis just konkurentsieeskirjade, mitte artikli 30 tõlgendamise kohta, millega komisjoni vastus piirdus.

Konkurentsieeskirjade (käeoleval juhul artikli 85) valguses kujutab Prantsusmaal kehtestatud süsteem endast kollektiivset kindlaksmääratud hindade süsteemi, millel on nii rahvusvahelisi kui ka siseriiklikke aspekte, kusjuures ka viimased võivad mõjutada liikmeriikidevahelist kaubandust, kuna nad eraldavad siseriikliku turu hulga vertikaalsete, kogu Prantsuse turgu hõlmavate kokkulepete kaudu. Selline süsteem on vastuolus asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 ning teda ei saa artikli 85 lõike 3 alusel selle kohaldamisalast välja jätta. Sellist süsteemi kehtestav siseriiklik seadus rikub seega asutamislepingu artiklit 5 seoses artikli 3 punktiga f.

3.3.2. *Prantsuse valitsus* märkis, et 10. augusti 1981. aasta seaduse sätted, mida komisjon peab asutamislepingu artikliga 30 kokkusobimatuks, on selle seaduse tõhususe tagamiseks tingimata vajalikud ning nad ei saa olla vastuolus artikliga 30. Reimporti käsitlev säte on õigusaktist kui tervikust lahutamatu lisaklausel, ilma milleta kaotaks Prantsusmaal välja antavate ja turustatavate raamatute hinna kindlaksmääramise süsteem igasuguse tõhususe. Ilma selle kaitseklauslita võiks Prantsuse jaemüüja, eriti piiritsoonis asuv müüja, lasta end varustada välismaa hulgimüüjatel ning müüa reimporditud raamatuid madalama hinnaga kui Prantsusmaal kasutatav hind. Ühendusesisene kaubavahetus, mille raamesse selline tehing kuulaks, on kõigest kattevarjuks, tegelikult on sellel puhtsiseriiklik eesmärk: hoida kõrvale Prantsusmaal kehtestatud hinnasüsteemist. Pole näha, millise teise vahendiga saaks tagada õigusnormi terviklikkust, mida põhimõtteliselt pole vaidlustatud. Mis puutub

mõnes teises liikmesriigis välja antud raamatute hinna kindlaksmääramise tingimustesse, eeldades, et selle kohta käivaid sätteid saab vaadelda eeskirjana, mida kohaldatakse imporditud ning Prantsusmaal välja antud ja turustatud teostele eri moodi, ei saa selline erinev kohtlemine ühendusesisest kaubavahetust takistada. Kuna seadus seab imporditava teose hinna kindlaksmääramise eest vastutavaks peamise deponeerija, piirdub ta riigi territooriumil kasutusele võetud süsteemile mõistliku ja kohase alternatiivi otsimisega, kuna oleks raske seada kohustusi välismaa kirjastajatele väljaspool Prantsusmaa territooriumi. Praktilisel tasandil saavad regulaarselt Prantsusmaale eksportivad kirjastajad kasutada peamist deponeerijat, olgu selleks siis Prantsuse levitaja, esindus või tütarettevõtja, kellele antakse volitused juhtida levitamisstrateegiat.

Peale selle esitas Prantsuse valitsus ühenduse riikidest pärineva raamatuimpordi 1982. aasta statistika, millest nähtub, et teistes liikmesriikides välja antud raamatute import moodustab Prantsuse kirjastajate kogukäibest 4,88% ning see suhtosa oleks veel väiksem, kui võtta arvesse, et impordikäive hõlmab osaliselt ka päritoluriigis levitamise ja turustamise kulusid, mis Prantsusmaa väljaannete käibe puhul nii ei ole.

4. Suuline menetlus

Poolte (Association des Centres distributeurs Edouard Leclerc, keda esindas advokaat Jousset, Prantsuse valitsus, keda esindas G. Guillaume, ning Euroopa Ühenduste Komisjon, keda esindasid N. Coutrelis ja D. Jacob) suulised märkused ning vastused Euroopa Kohtu küsimustele kuulati ära 27. juuni 1984. aasta kohtuistungil.

Kohtujurist esitas oma ettepaneku 3. oktoobri 1984. aasta kohtuistungil.

Õiguslikud asjaolud

1. Cour d'appel de Poitiers esitas 28. septembri 1983. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 10. oktoobril 1983, EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel eelotsuse küsimuse ühenduse õiguse eri sätete, eriti vaba konkurentsi ühisturul käsitlevate sätete ning EMÜ asutamislepingu artikli 3 punkti f ja artikli 5 tõlgendamise kohta, et hinnata ühe siseriikliku õigusakti (mille kohaselt peab iga jaemüüja pidama raamatute müügil kinni väljaandja või importija määratud hinnast) kokkusobivust ühenduse õigusega.

2. See küsimus kerkis esile kohtuvaidluses, mille üheks pooleks on Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc (edaspidi "Leclerc") ja sellesse ettevõtete kontserni kuuluv äriühing Thouars Distribution & autres, teiseks pooleks mitu Thouarsis asuvat raamatukaupmeest ja Union syndicale des libraires de France. See vaidlus puudutab kinnipidamist jaehindadest, mis on kindlaks määratud vastavalt raamatuhindu käsitlevale 10. augusti 1981. aasta seadusele nr 81-766 (*Journal Officiel de la République Française*, edaspidi "JORF", 11.8.1981).

3. Leclerc on kontsern, kuhu kuulub kogu Prantsusmaal jaemüügikauplusi, mis kauplesid esialgu toiduainetega ning laiendasid oma tegevust ka teistele toodetele, sealhulgas raamatutele. Need kauplused on tuntud oma madalate hindade strateegia poolest. Kohtutoimikust ilmneb, et äriühing Thouars Distribution müüs (nagu teisedki sellesse kontserni kuuluvad turustajad) raamatuid madalama hinnaga kui eespool nimetatud õigusaktile vastavalt kindlaks määratud hinnad.

4. Vastavalt Prantsuse 10. augusti 1981. aasta seadusele, on kõik raamatute väljaandjad või importijad kohustatud määrama kindlaks oma väljaantavate või imporditavate raamatute jaehinna. Jaemüüjad peavad kasutama tegelikku jaehinda, mis jääb sellest hinnast 95% ja 100% vahele. Seadus sätestab sellest hinnast kinnipidamise kohustusest erandeid teatavatele eraõiguslikele või avalik-õiguslikele asutustele, nagu näiteks raamatukogud ja haridusasutused, ning lubab teatud tingimustel allahindlusi. Seaduse sätete rikkumise korral võivad konkurendid ja erinevad ühingud esitada hagi lõpetamise või kahju hüvitamise taotlemiseks, samuti on ette nähtud kriminaalmenetlus.

5. Imporditud raamatute kohta sätestab 10. augusti 1981. aasta seaduse artikli 1 viimane lõik, et "kui imporditavad raamatud on välja antud Prantsusmaal, on importija kindlaksmääratud jaehind vähemalt sama suur kui väljaandja määratud hind". 3. detsembri 1981. aasta dekreet nr 81-1068 (*JORF*, 4.12.1981), mis jõustus 10. augusti 1981. aasta seaduse rakendamiseks, täpsustab lisaks, et "importijana käsitatakse ... imporditud raamatute peamist deponeerijat, kellele langeb eespool mainitud 21. juuni 1943. aasta seadusega ette nähtud kohustus", s.t kohustus raamatu eksemplar siseministeriumis ametlikult deponeerida.

6. Tribunal de grande instance de Bressuire'i president andis mitme konkureeriva raamatukaupmehe nõudmisel kaubandusasjas ajutiste meetmete kohaldamise määruse, millega äriühing Thouars Distribution määrati karistusmaks ähvardusel viima enda poolt jaemüügiks pakutavate raamatute jaehind vastavusse 10. augusti 1981. aasta seadusega, ning otsustas, et see määrus on ühiselt kohaldatav ka sundkorras menetlusse astunud Leclerc'ile.

7. Cour d'appel de Poitiers (apellatsioonikohus), kellele esitati appellatsioonkaebus, leidis, et selle vaidluse lahendamiseks on vaja uurida, kas 10. augusti 1981. aasta seadus võib rikkuda ühenduse eeskirju konkurentsi kohta ühisturul, kuna see tekst piirab märkimisväärselt nii Prantsusmaal välja antud kui ka imporditud raamatute konkurentsi ning et teiste liikmesriikide raamatukaupmehed ei pea sellistele piirangutele alluma. Seega esitas ta Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

«Kas EMÜ asutamislepingu artikli 3 punkti f ja artiklit 5 tuleb tõlgendada nii, et need keelavad liikmesriigis seaduse või määrusega kehtestada selles liikmesriigis välja antud ja sinna (eriti teistest liikmesriikidest) imporditud raamatute suhtes korda, mis kohustab jaemüüjaid müüma raamatuid väljaandja või importija määratud hinnaga, ilma et nad tohiksid sellest üle 5% hinnaalandust teha?»

8. Asutamislepingu artikli 3 punkt f, millele selles küsimuses viidatakse, on üks ühisturu üldpõhimõtteid, mida kohaldatakse koosmõjus asutamislepingu vastavate peatükkidega, mis on mõeldud nende põhimõtete rakendamiseks. Selles sättes on ette nähtud sellise süsteemi loomine, "mis tagab, et konkurentsi ühisturul ei kahjustata", üldeesmärk, mis selgitatakse lahti asutamislepingu kolmanda osa I jaotise 1. peatüki konkurentsieeskirjades. Asutamislepingu artikli 5 teine lõik nõuab omalt poolt, et liikmesriigid hoiduksid "kõigist meetmetest, mis võiksid kahjustada [...] lepingu eesmärkide saavutamist". Siseriikliku kohtu esitatud küsimusega nende sätete ning eespool kirjeldatud õigusakti kokkusobivuse kohta tahetakse niisiis teada, kas see õigusakt vastab asutamislepingu põhimõtetele ja eesmärkidele ning neile asutamislepingu sätetele, mis neid konkreetsemalt rakendavad.

9. Tuleb märkida, et asutamislepingu artiklite 2 ja 3 eesmärk on turu loomine, kus kaubad ausa konkurentsi tingimustes vabalt liiguvad. Selle eesmärgi saavutamist püütakse tagada nii artikliga 30 ja sellele järgnevate artiklitega, mis puudutavad ühendusesisese kaubanduse piirangute keelamist, kui ka artikliga 85 ja sellele järgnevate artiklitega, mis puudutavad konkurentsieeskirju, mida tuleb uurida esmajärjekorras.

Asutamislepingu artikli 3 punkti f ning artikli 85 kohaldamine

10. Leclerc'i väitel ei kujuta Prantsuse raamatuhindade seadus endast hindade riiklikku reguleerimist, vaid hinnakonkurentsi piiravaid õigusnorme, kuna väljaandjad ja importijad määravad selle hinnataseme kindlaks oma suva järgi. Järelikult tuleks seda seadust kõigepealt uurida seoses asutamislepingu konkurentsieeskirjadega. Sellest seisukohast võttes kehtestab seadus kollektiivse kindlaksmääratud hindade süsteemi, mida ettevõtjatel oleks asutamislepingu artikli 85 lõike järgi 1 keelatud luua ning mis on vastuolus ausa konkurentsi süsteemiga ühisturul, mis on asutamislepingu artikli 3 punktis f määratletud ühenduse tegevuse eesmärgina. Asutamislepingu artikli 5 teine lõik sisaldab niisiis liikmesriikide kohustust hoiduda meetmete võtmisest, mis võiksid tühistada artikli 85 kasuliku mõju, lubades eraettevõtjatel selle artikli piirangutest kõrvale hoida, ning seega kahjustada ühe asutamislepingu eesmärgi saavutamist.

11. Prantsuse valitsus leiab, et asutamislepingu artikli 3 punkt f ning artikkel 5 määravad kindlaks ainult üldised põhimõtted ega tekita iseenesest kohustusi. Artiklit 85 saab seevastu kohaldada ainult ettevõtjate teatava tegevuse korral ning isegi koosmõjus artikli 3 punktiga f ning artikliga 5 ei saa seda tõlgendada nii, nagu ta keelaks liikmeriikidel võtmast riiklike meetmeid, mis võivad mõjutada vaba konkurentsi. Hinnakonkurentsi piiramist jaemüüjate tasandil, kusjuures väljaandjate tasandil on see konkurents vaba, tuleks uurida artikli 30 ja sellele järgnevate artiklite seisukohast, kuna need on ainsad artiklid, mis võivad käesolevas asjas arvesse tulla.

12. Komisjon leiab, et artikli 3 punkti f ja artiklit 5 ei saa tõlgendada nii, nagu need kaotaksid igasuguse liikmesriikide võimu majanduse valdkonnas, keelates neil vabasse konkurentsi sekkuda. Kuna artiklis 85 peetakse silmas ainult ettevõtjate tegevust, mitte riiklike meetmeid, saaks selliste riiklike meetmete võtmine kujutada endast asutamislepingu artikli 5 teisest lõigust tulenevate kohustuste rikkumist ainult erandjuhul, kui liikmeriik nõuab või hõlbustab keelatud kokkulepete sõlmimist või suurendab nende mõju, laiendades neid kolmandatele isikutele, või kui meetmete konkreetne eesmärk on võimaldada ettevõtjatel ühenduse konkurentsieeskirjadest kõrvale hoida. Vaidlusaluse seaduse taolise õigusakti kokkusobivust asutamislepinguga tuleks niisiis uurida üksnes artikli 30 ja sellele järgnevate artiklite kontekstis.

13. Vastavalt asutamislepingu artikli 3 punktis f esitatud eesmärgile on artikli 85 lõike 1 kohaselt ühisturuga kokkusobimatud ning keelatud kõik sellised ettevõtjatevahelised kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja kooskõlastatud tegevus, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühisturu piires, iseäranis need kokkulepped, otsused ja tegevus, millega otseselt või kaudselt määratakse kindlaks ostu- või jaehinnad või muud tehingutingimused. See säte käsitleb mitme ettevõtte konkurentsivastaseid kokkuleppeid, otsuseid ja kooskõlastatud tegevust, välja arvatud komisjoni poolt asutamislepingu artikli 85 lõike 3 alusel lubatud erandid.

14. Kuigi on tõsi, et need eeskirjad puudutavad ettevõtjate tegevust, mitte liikmesriikide seadusi või määrusi, on viimased siiski kohustatud vastavalt asutamislepingu artikli 5 teisele lõigule hoiduma oma siseriiklike õigusaktidega takistamast ühenduse õiguse täielikku ja ühetaolist kohaldamist ja vähendamast selle rakendusaktide mõju, samuti hoiduma meetmete - sealhulgas seaduste või määruste - võtmisest või jõushoidmisest, mis võivad tühistada ettevõtetele kohaldatavate konkurentsieeskirjade kasuliku mõju (vt 13. veebruari 1969. aasta otsust kohtuasjas 14/68: *Walt Wilhelm jt* (EKL 1969, lk 1) ja 16. novembri 1977. aasta otsust kohtuasjas 13/77: *Inno versus ATAB* (EKL 1977, lk 2115).

15. Käesoleva õigusakti eesmärgiks ei ole siiski sundida väljaandjatele ning jaemüüjatele peale kokkulepete sõlmimist või muud asutamislepingu artikli 85 lõikes 1 kirjeldatud tegevust, vaid see nõuab jaehinna kindlaksmääramist väljaandjate või importijate poolt kui seaduslikku kohustust. Neil asjaoludel tekib küsimus, kas siseriiklik õigusakt, mis muudab artikli 85 lõikes 1 keelatud ettevõtjatevahelised kokkulepped tarbetuks, andes raamatute väljaandjatele või importijatele vastutuse määrata oma suva järgi kindlaks hinnad, mis saavad jaekaubanduse etapis kohustuslikuks, seab ohtu asutamislepingu artikli 85 kasuliku mõju ning on järelikult vastuolus artikli 5 teise lõiguga.

16. Selles kontekstis tuleb märkida, et Prantsuse valitsus väidab, õigustamaks kõnealust õigusakti ning kinnitades, et seadusandlikele meetmetele ei saa asutamislepingu artiklit 85 kohaldada, et selle õigusakti eesmärk on kaitsta raamatut kui kultuurikandjat jaehindade metsiku konkurentsi negatiivse mõju eest kirjastamise mitmekesisusele ja kultuuritasemele. Pealegi on kõnealust seadust vaja, et kaitsta spetsialiseerunud raamatukaupmeeste olemasolu konkurentsivõime turustuskanalitega, mis keskenduvad väikese juurdehindluse ning piiratud arvu pealkirjade strateegiale, ning et vältida seda, et mõned suurmüüjad saaksid kirjastajatele oma valikut peale suruda, mis toimuks luule-, teadus- ja loominguliste raamatute kahjuks. Niisiis on tegemist raamatu kui kultuurivahendi säilitamiseks hädavajaliku meetmega, millele leidub midagi võrdväärset enamiku liikmesriikide poolt kasutatavates süsteemides.

17. Komisjon, kes leiab samuti, et asutamislepingu artiklit 85 ei saa käesoleval juhul kohaldada isegi koosmõjus artikliga 5, ei jaga Prantsuse valitsuse arvamust konkurentsi olukorra kohta raamatute valdkonnas. Ta vaidlustab raamatuturгу reguleerivate siseriiklike eriõigusnormide kasulikkuse ja vajalikkuse. Komisjon nõustus siiski sellega, et enamikus liikmesriikides leidub kirjastajate ja raamatukaupmeeste kokkuleppeid või praktikat, mis on seotud jaehindade kindlaksmääramisega, isegi kui eri liikmesriikide asjaomastel siseriiklikel süsteemidel on olulisi erinevusi kohaldamise ja üksikasjalike eeskirjade osas.

18. Tuleb märkida, et komisjon, kes teatas avalikult oma kavatsusest võtta ette kõigi nende süsteemide ja praktikate uurimine, ei ole veel suutnud seda uurimistööd lõpule viia ega otsustada, milline käitumisjoon võtta oma volituste teostamisel, mis on talle antud asutamislepinguga ja määrusega nr 17. Samuti pole ta praeguseni nõukogus algatanud ühtki nõukogu meedet. Lisaks ei ole ta algatanud mingit menetlust asutamislepingu artikli 85 alusel siseriiklike raamatuhindade kindlaksmääramise süsteemide või praktikate keelamiseks.

19. Ainus komisjoni otsus raamatute jaehindade kindlaksmääramise kohta, mille üle Euroopa Kohus tegi oma 17. jaanuari 1984. aasta otsuse kohtuasjades 43/82 ja 63/82:

VBVB ja VBBB *versus* komisjon (EKL 1984, lk 19), puudutab kahe liikmesriigi kahe kutseühingu riikidevahelist kokkulepet, mille Euroopa Kohus tunnistas asutamislepingu artikli 85 lõikega 1 kokkusobimatuks. Tuleb meenutada, et samas otsuses märkis Euroopa Kohus, et isegi kui kõigis liikmesriikides oleks ühesugune siseriiklik seadusandlik või kohtupraktika, ei saa need olla ühenduse konkurentsieeskirjade kohaldamisel eesõigustatud. Ei komisjoni otsuses ega Euroopa Kohtu otsuses ei võetud seisukohta puhtsiseriiklike hindade kindlaksmääramise kokkulepete kokkusobivuse kohta asutamislepingu artikliga 85.

20. Neil asjaoludel tuleb tõdeda, et praeguseni pole olemas ühenduse konkurentsipoliitikat, mis tegeleks raamatute valdkonna puht siseriiklike süsteemide või praktikatega ning mida liikmesriigid peaksid järgima vastavalt oma kohustusele hoiduda kõigist meetmetest, mis võiksid kahjustada asutamislepingu eesmärkide saavutamist. Sellest järeldub, et kehtiva ühenduse õiguse kohaselt ei ole liikmesriikide kohustused, mis tulenevad asutamislepingu artiklist 5, koosmõjus artikli 3 punktiga f ja artikliga 85, küllalt täpselt määratletud, et keelata neil kehtestada selliseid raamatute jaehinda puudutavaid konkurentsioigusakte nagu käesolev seadus, kuid siiski tingimusel, et see õigusakt on kooskõlas asutamislepingu teiste konkreetsete sätetega, eriti kaupade vaba liikumist puudutavatega, järelikult tuleb uurida just seda.

Asutamislepingu artiklite 30 ja 36 kohaldamine

21. Komisjon leiab, et kõnealune õigusakt kujutab endast asutamislepingu artiklis 30 keelatud koguseliste impordipiirangutega samaväärse toimega meetet. Kaks 10. augusti 1981.aasta seaduse sätet kohalduvad ainult imporditud raamatutele, nimelt säte, mille kohaselt imporditavate raamatute hinna määrab kindlaks importija, käsitades selles kontekstis importijana raamatu peamist deponeerijat, ning säte, mille kohaselt peab Prantsusmaal välja antud raamatute jaehind olema vähemalt sama suur kui väljaandja määratud hind. Need sätted takistavad impordi, kuna nad ei lase importijatel kasutada madalamaid hindu ning jätavad nad ilma võimalusest hinnakonkurentsi abil Prantsusmaa turule pääseda. Leclerc väljendab üldiselt sama vaatekohta.

22. Prantsuse valitsuse arvates ei ole käesoleva seaduse taoline õigusakt artikliga 30 vastuolus. Igale liikmesriigile on jäänud vabadus reguleerida oma sisekaubandust. Hinnakonkurentsi piiramine jaemüüjate tasandil ei avalda impordile mingit piiravat mõju. Selles mõttes koheldakse imporditud ja kodumaiseid raamatuid samamoodi. Mis puutub hindade kindlaksmääramisse peamise deponeerija poolt, usaldatakse vastutus välismaa raamatute hindade kindlaksmääramise eest isikule, kes täidab siseturu kaubanduses ülesandeid, mis on võrdväärsed väljaandja omadega kodumaiste raamatute levitamisel. Prantsusmaal välja antud ja reimporditud raamatuid puudutav säte kujutab endast hädavajalikku täiendust, et muuta kogu õigusakt terviklikuks ning et vältida seadusest kõrvalehoidmist eelnevalt eksporditud raamatute reimportimise teel.

23. Tuleb meenutada, et EMÜ asutamislepingu artikli 30 kohaselt on liikmesriikidevahelises kaubanduses keelatud koguselised impordipiirangud ja kõik samaväärse toimega meetmed. Vastavalt sellele artiklile ning Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb kõiki siseriiklikke meetmeid, mis võivad otseselt või kaudselt, tegelikult või potentsiaalselt takistada liikmesriikidevahelist kaubandust, käsitada koguseliste piirangutega samaväärse toimega meetmetena. Nii on see juhul, kui siseriiklikud eeskirjad reguleerivad kodumaiste ja imporditud toodete olukorda

erinevalt või muudavad mis tahes viisil importtoodete müügi oma turul raskemaks kui kodumaiste toodete oma.

24. Sellest aspektist lähtudes tuleb käesolevas asjas uurida kahte erinevat olukorda, mille puhul põhikohtuasjas vaidlusalust siseriiklikku õigusakti kohaldatakse, esiteks teises liikmesriigis välja antud ja asjaomasesse liikmesriiki imporditud raamatute olukorda, teiseks asjaomasel liikmesriigis endas välja antud ning teise liikmesriiki ekspordimise järel reimporditud raamatute olukorda.

25. Seoses vaidlusaluse õigusakti kohaldamisega teises liikmesriigis välja antud ja asjaomasesse liikmesriiki imporditud raamatute suhtes tuleb nentida, et kui mingi sätte kohaselt langeb raamatu jaehinna kindlaksmääramise ülesanne importijale, kes on kohustatud täitma ühe selle raamatu eksemplari ametliku deponeerimise formaalsuse, s.t peamisele deponeerijale, siis annab see sätte jaehinna kindlaksmääramise vastutuse üle ettevõtjale, kes tegutseb teises turustusahela staadiumis kui väljaandja, ning muudab selle raamatu kõigil teistel importijatel võimatuks kasutada jaehinda, mida nad peavad väljaandva riigi omahinda arvestades importiva riigi turul adekvaatseks. Vastupidiselt Prantsuse valitsuse väidetele ei piirdu selline sätte imporditud raamatute ja kodumaiste raamatute korra ühtlustamisega, vaid loob imporditud raamatute jaoks eraldi eeskirjad, mis võivad takistada liikmesriikidevahelist kaubandust. Niisiis tuleb sellist sätet pidada asutamislepingu artiklis 30 keelatud samaväärse toimega meetmeks.

26. Mis puutub aga taolise õigusakti kohaldamisse asjaomasel liikmesriigis endas välja antud ning teise liikmesriiki ekspordimise järel reimporditud raamatute suhtes, ei kujuta sätte, mis nõuab nende raamatute müümisel väljaandja määratud jaehinnast kinnipidamist, endast eeskirja, mis teeks vahet kodumaiste ja imporditud raamatute vahel. Selline sätte takistab siiski reimporditud raamatute müüki turul, jättes sellise raamatu importija ilma võimalusest lasta ekspordivas liikmesriigis saavutatud soodsamal hinnal jaehinda mõjutada. Niisiis kujutab see endast asutamislepingu artiklis 30 keelatud koguseliste impordipiirangutega samaväärse toimega meetet.

27. Tuleb lisada, et taoline tõdemus ei kehti juhul, kus objektiivsete andmetega on tõendatud, et kõnealused raamatud on eksporditud ainult reimportimiseks, et käesoleva seaduse taolisest õigusaktist kõrvale hoida.

28. Et kõnealuseid sätteid õigustada, tugines Prantsuse valitsus ka tarbijate huvide kaitse imperatiivsetele nõuetele. Selleks viitas ta oma eespool kirjeldatud seisukohale, et raamatut kui kultuurikandjat on vaja kaitsta.

29. Selles osas tuleb nentida, et riiklikke eeskirju, mis kohustavad ettevõtjaid teatavatest jaehindadest kinni pidama, kahjustades seega importtoodete läbimüüki turul, saab õigustada üksnes asutamislepingu artiklis 36 sätestatud põhjustega.

30. Kuna artikkel 36 on erand ühest asutamislepingu põhireeglist, tuleb seda tõlgendada kitsalt, laiendamata seda eesmärkidele, mis pole seal selgesõnaliselt üles loetud. Ei tarbijate huvide kaitse ega loomingu ja kultuurilise mitmekesisuse kaitse raamatute valdkonnas ei kuulu selles artiklis kirjeldatud põhjuste hulka. Sellest järeldub, et Prantsuse valitsuse õigustusi ei saa vastu võtta.

31. Seega tuleb Cour d'appel de Poitiers' esitatud küsimusele vastata:

- et kehtiva ühenduse õiguse kohaselt ei keela asutamislepingu artikkel 5 koosmõjus artikli 3 punktiga f ja artikliga 85 liikmesriikidel kehtestada õigusakti, mille kohaselt peab raamatute jaehinna määrama kindlaks raamatu väljaandja või importija, nii et see on kohustuslik kõigile jaemüüjatele, tingimusel, et see õigusakt on kooskõlas asutamislepingu teiste konkreetsete sätetega, eriti nendega, mis puudutavad kaupade vaba liikumist;

- et sellise siseriikliku õigusakti raames kujutavad endast asutamislepingu artiklis 30 keelatud koguseliste impordipiirangutega samaväärse toimega meetmeid sellised sätted,

- mille kohaselt langeb raamatu jaehinna kindlaksmääramise ülesanne importijale, kes on kohustatud täitma ühe selle raamatu eksemplari ametliku deponeerimise formaalsuse, s.t peamisele deponeerijale,

- või mis nõuavad asjaomases liikmesriigis endas välja antud ning teise liikmesriiki eksportimise järel reimporditud raamatute müümisel väljaandja määratud jaehinnast kinnipidamist, välja arvatud siis, kui objektiviivsete andmetega on tõendatud, et need raamatud on eksporditud ainult reimportamiseks, et käesoleva seaduse taolisest õigusaktist kõrvale hoida.

Kohtukulud

32. Euroopa Kohtule märkusi esitanud Prantsuse Vabariigi valitsuse ja Euroopa Ühenduste Komisjoni kohtukulud ei hüvitata. Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus siseriiklikus kohtus poolleioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse see kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS,

vastates Cour d'appel de Poitiers' 28. septembri 1983. aasta otsusega esitatud küsimusele, otsustab:

1. Kehtiva ühenduse õiguse kohaselt ei keela asutamislepingu artikkel 5 koosmõjus artikli 3 punktiga f ja artikliga 85 liikmesriikidel kehtestada õigusakti, mille kohaselt peab raamatute jaehinna määrama kindlaks raamatu väljaandja või importija, nii et see on kohustuslik kõigile jaemüüjatele, tingimusel, et see õigusakt on kooskõlas asutamislepingu teiste konkreetsete sätetega, eriti nendega, mis puudutavad kaupade vaba liikumist.

2. Sellise siseriikliku õigusakti raames kujutavad endast asutamislepingu artiklis 30 keelatud koguseliste impordipiirangutega samaväärse toimega meetmeid sellised sätted,

- mille kohaselt langeb raamatu jaehinna kindlaksmääramise ülesanne importijale, kes on kohustatud täitma ühe selle raamatu eksemplari ametliku deponeerimise formaalsuse, st peamisele deponeerijale,

- või mis nõuavad asjaomases liikmesriigis endas välja antud ning teise liikmesriiki ekspordimise järel reimporditud raamatute müümisel väljaandja määratud jaehinnast kinnipidamist, välja arvatud siis, kui objektiivsete andmetega on tõendatud, et need raamatud on eksporditud ainult reimportimiseks, et käesoleva seaduse taolisest õigusaktist kõrvale hoida.

Mackenzie Stuart

Bosco

Kakouris

O'Keeffe

Koopmans

Everling

Bahlmann

Galmot

Joliet

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 10. jaanuaril 1985. aastal Luxembourgis.

Kohtusekretär

President

P. Heim

A. J. Mackenzie Stuart